

Vårdnadshavarnas erfarenheter av familjesamarbetet i Finland – familjer med särbegåvade barn

Heidi Harju-Luukkainen
*Professor, University of Jyväskylä, Finland,
professor, Nord Universitet, Norge, Adjunct
Professor, Southern Cross University,
Australia*

Jonna Kangas
*Lektor i förskolepedagogik, Helsinki
universitet*

Denna studie undersöker vårdnadshavares erfarenheter av samarbetet mellan familjer och småbarnspedagogik samt skola i Finland för barn med särbegåvning. Samarbete mellan småbarnspedagogik, skolor och familjer spelar en avgörande roll i utformningen av ett barns utbildningsresa. Den finska nationella läroplanen betonar på alla nivåer i utbildningssystemet vikten av att stödja särbegåvade barn genom ett nära samarbete mellan utbildare och vårdnadshavare. På grund av den relativa sällsyntheten av särbegåvade barn i den allmänna befolkningen är forskningen om denna grupp begränsad. Denna studie syftar till att bidra till att fylla denna kunskapslucka genom att undersöka familjesamarbete och stöd till särbegåvade barn inom finsk småbarnspedagogik och grundutbildning. Trots policydokument som betonar inkludering och stöd för särbegåvade barn möter vårdnadshavare ofta utmaningar, såsom bristande flexibilitet i

utbildningssystemet, begränsade resurser och inkonsekvent respons från utbildningspersonal. Genom tematisk narrativ analys av tio intervjuer identifierades fyra centrala teman. Teman som framkom i den tematiska analysen var föräldrarnas erfarenheter kring 1) utbildningssystemets utmaningar, 2) respons, 3) föräldraengagemang och involvering samt 4) erkännande och validering. Studien avslutas med att utveckla ett beskrivande kärnnarrativ som belyser vikten av ett flexibelt, resursstarkt och inkluderande utbildningssystem. Den understryker behovet av ett starkt samarbete mellan lärare och vårdnadshavare för att bättre tillgodose behoven hos särbegåvade elever, och betonar att familjeprofessionellt samarbete är en nyckelfaktor för att möta de mångfasetterade utmaningar som särbegåvade barns familjer står inför. Resultaten framhäver behovet av ett flexibelt, inkluderande och resursstarkt utbildningssystem, som effektivt stöder särbegåvade barn och främjar samarbete mellan skola och familj.

Den här artikeln fokuserar på ett område av specialundervisning som inte är så ofta undersökt, nämligen samarbetet mellan hem och skola/dagvård med familjer som har ett eller flera särbegåvade barn. Kontexten för undersökningen är Finland.

Som utgångspunkt stöder policydokument i Finland utbildningsanordnaren mot inkludering samt stöd för särbegåvade barn. I Finland är det grundläggande

ramverket för småbarnspedagogik och grundutbildning fastställt genom flera lagar: grundutbildningslagen (628/1998), lagen om förskoleverksamhet och barnomsorg (540/2018) och lagen om barnskydd (417/2007). Utöver dessa informerar och styr också flera internationella deklarationer och uttalanden utbildningen i Finland på policynivå. Utifrån dessa dokument, på nationell nivå, övervakar Finlands utbildnings- och kulturministerium utbildningsansvaret. Både offentliga och privata utbildningsinstitutioner är skyldiga att följa nationella läroplansriktlinjer, inklusive grunderna för planen för småbarnspedagogik (FNAE, 2022), för förskoleundervisning (FNAE, 2016) och för grundskoleutbildning (FNAE, 2014). Dessa dokument vägleder utbildningspraxis för barn under sex år, för dem som är i förskoleklass och för grundskoleelever i åldern 7 till 15 år. Dessa dokument utvecklas genom samarbetsnätverk som involverar utbildare, specialister, forskare, fackliga representanter, medlemmar av tredje sektorn och administratörer (Alila et al., 2022; Kumpulainen, 2018).

Trots policyvägledning är det inte alltid problemfritt med professionellt samarbete med familjer (Garvis et al., 2021; Harju-Luukkainen et al. 2023; Harju-Luukkainen et al., 2022). Tidigare litteratur har framhåvt att familjer med ett barn med särskilda utbildningsbehov ofta känner att deras barn inte får det adekvata stöd de behöver (Harju-Luukkainen, Sirvio & Kangas 2023; Harju-Luukkainen, Björklund, Sandberg & Rhienhart, 2022). Situationen blir ännu mer utmanande när ett barn har hög förmåga och behöver utvecklas i sin talang genom specifikt utbildningsstöd (Purola et al., 2023). Detta beror dels på att särbegåvade barn är statistiskt ovanliga, dels på att vägledningen i styrdokument i Finland är otydlig och ger lärarna och skolorna utrymme att undervisa på sitt eget sätt (Kangas & Ukkonen-Mikkola, 2019). Så står det till exempel i den nationella läroplanen (Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen) (FNAE, 2014)

att i årskurserna 3–6 i matematik "Stöd ges till skickliga elever genom att erbjuda alternativa arbetsmetoder och genom att berika det som studeras" (s. 441). Vidare står det i läroplanen (s. 962) att i årskurserna 7–9 i fysik, kan undervisningen "differentieras genom forskningsuppgifter, vilket tillåter eleverna att engagera sig i olika roller eller utvecklas individuellt till olika nivåer av tänkande färdigheter". Hur dessa meningar tolkas av familjen eller lärarna varierar.

Utifrån dessa premisser har vi formulerat en forskningsfråga för denna studie: *Hur uppfattar vårdnadshavare till särbegåvade barn i Finland familjesamarbetet inom småbarnspedagogik och skolkontext?* Målet med studien är att undersöka erfarenheter hos finska vårdnadshavare av det stöd de fått för sina högpresterande barn inom småbarnspedagogik till avslutningen av grundutbildningen, och samtidigt öka förståelsen inom tematiken. Det görs genom att genomföra och utforska tio intervjuer med föräldrar till särbegåvade barn i Finland. Med hjälp av intervjuer och efterföljande tematisk narrativ analys av textuella data strävar denna forskning till att belysa teman i de varierande berättelserna kring samarbetet mellan familjer och utbildningsmiljöer i Finland. Genom att tematisera dessa berättelser i kärnteman syftar studien till att ge insikter i de befintliga stödsystemen för samarbete både inom småbarnspedagogik och ytterligare grundskoleutbildning.

Samarbete med familjer i finsk utbildningskontext

Enligt lagen om grundläggande utbildning i Finland (628/1998) är samarbete med familjer ett krav för att anpassa utbildning, vägledning och stöd till varje elevs utvecklingsnivå och behov, och främja deras hälsosamma tillväxt och utveckling. Detta partnerskap mellan hem och skolor beskrivs ytterligare i den nationella läroplanen på varje nivå inom utbildningssystemet. Till exempel, i den grundläggande utbildningen

(FNAE 2014, s. 29–30) är samarbetet med vårdnadshavare en integrerad del av skolans kultur och förbättrar elevernas, klassrummets och skolgemenskapens välbefinnande och säkerhet. Ansvar för att utveckla förutsättningar för samarbete mellan hem och skola ligger hos utbildningsanordnaren, ett samarbete som bör baseras på förtroende, jämlikhet och ömsesidig respekt, samt ta hänsyn till familjernas mångfald och deras informations- och stödbehov. Effektivt samarbete kräver initiativ från skolpersonal och personlig interaktion med vårdnadshavare, tillsammans med mångsidiga kommunikationsmetoder (Purola et al., 2021). Detta samarbete genomförs på både samhälls- och individnivå, där vårdnadshavare är involverade i viktiga aspekter av utbildningsplaneringen som läroplan, lärandemål, miljöer, metoder, stödtjänster, bedömningar och intyg (Kangas & Ukkonen-Mikkola, 2019). Vidare anges i läroplanen att regelbunden, positiv återkoppling från skolor hjälper vårdnadshavare att stödja sitt barns målinriktade lärande och skolgång, särskilt under kritiska övergångar i dess utbildningsresa. Vårdnadshavare uppmuntras att delta i skolans dagliga liv samt i planering, utvärdering och utveckling av utbildnings- och verksamhetsmål tillsammans med skolpersonal och elever. Detta kollektiva engagemang stärker gemenskapen och stödjer lärarnas arbete.

Dessa samarbetspartnerskap mellan lärare och vårdnadshavare kräver en ömsesidig förståelse av roller och förväntningar. Samarbete är avgörande för att familjer ska kunna navigera i utbildningsstödssystemet, men också för lärare när de anpassar sig till de olika behov och förväntningar som familjer har. Alasuutari (2010) identifierar en nyckelutmaning i samarbetspartnerskap: att uppnå en gemensam förståelse av vad "partnerskap" och "delaktighet" betyder för alla inblandade (diskuteras även av Cheatham & Santos, 2011). Mahmood (2013) drar också slutsatsen att lärare finner dessa samarbeten krävande. Därför

behöver lärare på alla nivåer avancerade färdigheter för att engagera sig med vårdnadshavare (Chan & Ritchie, 2016; Mahmood 2013; Uusimäki et al., 2019). Xu och Gulosino (2006) argumenterar för att lärarkvalitet påverkar partnerskapet mellan vårdnadshavare och lärare avsevärt och föreslår att lärarutbildningen bör lägga större vikt vid lärarnas beteendemässiga egenskaper (stöds också av Mahmood, 2013).

Det är viktigt att notera att inte alla vårdnadshavare är lika förberedda på att stödja sina barn eller veta hur de ska få tillgång till nödvändiga resurser. Burke och Hodapp (2016) påpekar att i en särskild utbildningskontext kan vårdnadshavare behöva förespråkare för att navigera i det komplexa systemet och säkra det stöd som deras barn behöver. Därför är det avgörande att både lärare och vårdnadshavare får stöd för att främja ett effektivt samarbete. Som svar på detta behov förespråkar Chan och Ritchie (2016) att man bör gå bortom traditionella lärarcentrerade metoder till mer dialogiska, inkluderande engagemang med familjer, vilket är avgörande i dagens alltmer mångsidiga samhälle (diskuteras också av Chan & Ritchie, 2016; Cheatham & Santos, 2011; Bergroth & Palviainen, 2016; Uusimäki et al., 2019; Garvis et al., 2021; Garvis et al., 2018).

Vidare varierar vårdnadshavares förväntningar på professionellt samarbete kraftigt. Laloumi-Vidali (1998) fann att vårdnadshavare har höga förväntningar på samarbetet med lärare när det gäller att lösa personliga frågor om deras barn, säkerställa optimal omsorg och upprätthålla en glad och stimulerande förskolemiljö. På liknande sätt rapporterade en studie av Pianta et al. (2001) generellt positiva uppfattningar bland vårdnadshavare om lärare, där förskolepersonal uppfattas som en viktig och stödjande resurs (se även Uusimäki et al., 2019; Purola et al., 2021).

Vårdnadshavare är ofta missnöjda med partnerskapet mellan familj och utbildningskontext när ett barn har särskilda behov. I en studie av Sandberg och Harju-Luukkainen (2017; Harju-Luukkainen et al., 2018) uttryckte endast 50 procent av familjer med barn med särskilda behov att de fick det stöd som deras barn behövde. Vidare avslöjade en studie av Harju-Luukkainen, Björklund, Sandberg och Rhienhart (2022) betydande brister i skol-hem-partnerskapet gällande barn med höga matematiska förmågor. Trots att policydokument i Finland betonar vikten av föräldrainvolvering, indikerar resultaten att samarbetet mellan utbildningsmiljöer och vårdnadshavare inte nödvändigtvis är effektivt. Vårdnadshavare är i stor utsträckning missnöjda med hur skolor stödjer sina högbegåvade elever, eftersom de ofta inte får tillräckligt utmanande matematiskt innehåll eller kreativa lärandemöjligheter. Vidare antyder studien att vårdnadshavare känner sig underinformerade och underutnyttjade i att bidra till sina barns matematiska utbildning. I denna studie rapporterade endast en förälder att hon var aktivt involverad av skolan för att berika sitt barns matematiska kunskaper, vilket framhäver en allmän brist på engagemang och kommunikation mellan skolor och vårdnadshavare. Utifrån dessa premisser finns det ett behov för skolor att proaktivt involvera vårdnadshavare i diskussioner om utbildningsstrategier och individanpassat stöd, och säkerställa att utbildningsmiljön både i skolan och hemma är optimalt anpassad till behoven hos särbegåvade barn.

Särbegåvade barn i finsk utbildningskontext

Särbegåvade barn, som skiljer sig från dem som bara är till exempel "bra på matematik", utgör en liten och unik demografisk grupp (Miller, 1990). Därför finns det begränsad forskning om dessa barn, med noterade luckor i litteraturen. Jolly och Matthews (2012) har identifierat dessa områden som attityder, värderingar och förväntningar hos familjer med särbegåvade

barn, dynamik mellan vårdnadshavare och skolor, vårdnadshavares förståelse för särbegåvning, vårdnadshavare till särbegåvade underpresterare samt föräldrastöd och inflytande hemma. Som nämnts i introduktionen till denna studie, finns det i finska styrdokument riktlinjer för att identifiera och stödja både högpresterande barn och barn som behöver extra stöd på grund av andra orsaker, på alla nivåer av utbildningssystemet. Lagstiftningen kräver tidigt ingripande och skräddarsydda stödfunktioner inom en multiprofessionell ram. Dessutom är det viktigt att notera att grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen (FNAE, 2014) betonar behovet av individuellt stöd för alla elever, oavsett diagnostisk status. Därför har alla barn rätt till stöd baserat på deras behov, och inkludering är en vägledande princip för utbildning i Finland (Harju-Luukkainen, Hanssen, & Sundqvist, 2022). Det bör dock noteras att Finland huvudsakligen har stött akademiska och kreativa talanger genom olika särbegåvningsprogram och specialiserade skolor, med särskilt fokus till exempel på matematik och språkprogram, för att underlätta kamratinteraktioner bland likasinnade elever (Tirri & Kuusisto, 2013). Det finns dock inga långvariga lösningar (skolklasser eller dylika) i det finska utbildningssystemet för att stödja särbegåvade barn, som till exempel i Danmark.

När ett barn erkänns som särbegåvat kräver det specialiserat stöd inom sin utbildningsmiljö för att främja sin utveckling. Sådana barn behöver lärare som kan erbjuda lärandeaktiviteter som tillräckligt utmanar dem (Plourde, 2008). Även om det finns begränsad forskning på detta område, diskuterar viss litteratur "bästa praxis" för att undervisa särbegåvade barn. Leikin (2009) noterar flera saker som är nödvändiga för att stödja elevers potential, inklusive stöd för vårdnadshavare, specialiserade skolmiljöer, användning av teknologiska verktyg för att främja kreativitet, problemlösning, lärandeutmaningar och lärarens

expertis. Dock är det sociala och emotionella stödet för särbegåvade elever ofta otillräckligt, med deras utmaningar i dessa områden som ofta misstolkas som beteendemässiga eller attitydrelaterade problem (Eren et al., 2018; Forna & Frame, 2001). Sådana utmaningar kan påverka både skol- och hemmiljöer och yttra sig som frustration eller brist på motivation genom oönskat beteende (Eren et al., 2018). Diskussionen fortsätter om huruvida "accelerering" eller "berikning" är en bättre strategi för dessa elever. Accelerering syftar till att främja elevernas förståelse av koncept tidigare, medan berikning syftar till att fördjupa deras förståelse av den nuvarande läroplanen, eventuellt genom frågeställningar baserade på undersökning, metakognitiva frågor för att uppmuntra förklaringar av resonemang och problemlösningsuppgifter utan förutbestämda svar (Plourde, 2008). Elever kan delta i både accelererings- och berikningsaktiviteter inom sina klassrumsmiljöer. Dessutom implementerar vissa grundskolor så kallade pull-out-program där särbegåvade elever grupperas för att arbeta i små grupper, en metod som forskning har funnit vara fördelaktig (Plourde, 2008; se också närmare Harju-Luukkainen, Sirvio och Kangas (2023).

En studie av Harju-Luukkainen, Sirvio och Kangas (2023) visade på betydande brister i stöd och utveckling av pedagogiska lösningar kring särbegåvade barn inom det finska utbildningssystemet. Trots policyer som syftar till att stödja både hög- och lågpresterande elever, var det faktiska stödet till särbegåvade elever ofta otillräckligt, kännetecknat av bristande samarbete mellan vårdnadshavare och lärare och en förlitan på extra uppgifter snarare än verkligt engagerande utbildningspraxis. Vårdnadshavare rapporterar brist på multiprofessionellt stöd och känner att skolor inte förstår de unika behoven hos särbegåvade barn, vilket ofta leder till att dessa elever får otillräckligt socialt och emotionellt stöd och uppmanas att underprestera. Vidare tenderar det stöd som ges att vara begränsat

till materiella resurser eller uppgifter som inte främjar ett djupare engagemang eller hjälper barn att hantera de inneboende utmaningarna i utbildningsprocessen (Kangas & Ukkonen-Mikkola, 2019). Denna studie betonade behovet av en mer holistisk, välintegrerad metod för att stödja särbegåvade barn som involverar meningsfullt föräldraengagemang och adresserar den emotionella, sociala och kognitiva utvecklingen av dessa elever i Finland.

Data och metod för studien

Denna forskning syftar till att besvara frågan: *Hur uppfattar vårdnadshavare till särbegåvade barn i Finland familjesamarbetet inom småbarnspedagogik och skolkontext?* Målet med studien var att undersöka erfarenheterna hos finska vårdnadshavare av det utbildningsstöd de fått för sina högpresterande barn, från småbarnspedagogik till avslutningen av grundutbildningen, och samtidigt öka kunskapen inom tematiken. Totalt intervjuades tio vårdnadshavare till särbegåvade barn. Det är värt att notera att de vårdnadshavare som deltog i studien själva rapporterade och beskrev sitt barn som särbegåvat. Alla vårdnadshavare berättade också att deras barn vid något tillfälle under sin skolkarriär hade genomgått ett test administrerat av en medicinsk professionell eller liknande, och att de hade fått veta med säkerhet att deras barn besatt en hög talang av något slag.

I studien användes en social medieplattform (Facebook) för att hitta vårdnadshavarna. Eftersom Finland är ett stort land med liten befolkning på många orter, är sociala medieplattformar ett vanligt sätt att komma i kontakt med andra som delar ens intressen. Därför kan sociala medier användas för att kontakta deltagare och genomföra olika typer av studier (Laaksonen, Matikainen & Tikka, 2013). Lefever et al. (2007) hävdar att datorstödd kommunikation kan förbättra insamlingen av forskningsdata, särskilt när det kan göras utan tids- eller rumsliga begränsningar. Lefever

et al. (2007) hävdar att datorstödd insamling av data kan komma att ersätta till exempel traditionella pappersbaserade enkäter, men det medför både möjligheter och utmaningar. Deras resultat tyder på att trots teknikens potential kvarstår utmaningar med att nå och engagera deltagare, likt traditionella metoder. Det nationella stödnätverket för vårdnadshavare till begåvade barn fungerade som studiens källa till deltagare. I första skedet lade vi upp en öppen inbjudan i detta sociala mediasamhälle (Facebook) för vårdnadshavare att frivilligt delta i studien. Alla som ville delta var kvinnor. Det var totalt tio vårdnadshavare som intervjuades och totalt femton barn till dessa vårdnadshavare som uppfyllde kriterierna för särbegåvning. Barnens ålder varierade från 4 till 20 år. Beroende på vårdnadshavarnas föredragna kommunikationsspråk genomfördes intervjuerna på antingen finska, svenska eller engelska under hösten 2021. Intervjuerna varade från trettio minuter till en timme. Intervjuerna transkriberades och resulterade i transkriptioner på mellan 5 och 25 sidor.

Därefter tillämpades en tematisk narrativ analys på textdata från denna studie. Vi använde tematisk narrativ analys eftersom den anses lämplig för att analysera ett brett spektrum av texttyper, såsom personliga berättelser (Smith & Sparkes, 2012). Som Riessman (2007, 2008) beskriver, betonar tematisk narrativ analys "det som berättas" – händelser och tankar som språket förmedlar, med fokus på innehållet i talet. Denna typ av tematisk narrativ analys fokuserar på "vad" som berättas snarare än deras struktur och tanke. Vidare försöker detta perspektiv hitta gemensamma "element" eller teman över flera fall. Vår analysprocess inkluderade flera läsningar av transkripten, induktiv kodning och utveckling av övergripande teman över datan. I det slutliga skedet utvecklade vi en kärnberättelse, ett narrativ som gemensamt beskrev vårdnadshavarnas berättelser, med element kopplade till varje tema (Braun & Clarke, 2006).

Resultat

Totalt hittades fyra teman som gemensamt beskrev hur familjesamarbetet uppfattades av föräldrar till särbegåvade barn. Teman som framkom i den tematiska analysen var föräldrarnas erfarenheter kring 1) utbildningssystemets utmaningar, 2) respons, 3) föräldraengagemang och involvering samt 4) erkännande och validering. Nedan beskriver vi närmare dessa teman samt presenterar föräldrarnas citat.

Föräldrarnas erfarenheter kring utbildningssystemets utmaningar

Inom utbildningssystemet stöter vårdnadshavare till särbegåvade barn på flera utmaningar, inklusive brist på flexibilitet för att möta olika inlärningsbehov i policyer och administrativa rutiner. Småbarnspedagogik och grundskolor saknar ofta de nödvändiga resurserna för att effektivt tillgodose behoven hos särbegåvade barn, vilket leder till frustration både för vårdnadshavare och barn. Förekomsten av standardiserade läroplaner förvärrar ytterligare dessa utmaningar.

Och verkligheten är förstas att det inte finns några sätt att ge stöd i vårt skolsystem, ingenting alls. I bästa fall, och det är den grymmaste formen, får man bara fler likadana uppgifter. "Oj, du var så snabb, här kommer fler kopieringsunderlag, fler och fler." Men ingen stödjer barnets intresseutveckling. Ingen stöder det barnet på något sätt, och jag förstår att det inte finns resurser för det, särskilt inte i dag, när allt går till de lägre nivåerna. Men jag tycker att vi borde ha ett nationellt sätt att stödja dessa barn. (Intervju 1)

Föräldrarnas erfarenheter kring respons

Vårdnadshavares erfarenheter med lärande personal och skoladministrationer varierar kraftigt, från starkt stöd till motstridiga och inkonsekventa erfarenheter. Medan vissa lärare visar vilja att stödja och utmana särbegåvade barn och erbjuda anpassade

lärandeupplevelser, har andra svårt att avvika från standardläroplaner. Skoladministrationens respons varierar också, med vissa som visar engagemang för att möta behoven hos särbegåvade barn, medan andra strikt följer etablerade protokoll utan effektivt stöd.

... deras lösning var då att placera barnet med två år äldre barn, eller med barn som var ett år äldre, men de är båda pojkar födda i slutet av året och enligt min mening var de inte mentalt mogna att vara tillsammans med äldre barn. Även om deras skolkunskaper var på en nivå där det skulle fungera, gick jag inte med på förflyttningen. Så i deras egen klass fanns det inte något att erbjuda – det konstaterades bara att det inte gick att ge dem något, för annars skulle barnet hela tiden ligga alltmör före de andra och det fanns inte resurser för det. (Intervju 3)

Föräldrarnas erfarenheter kring föräldraengagemang och involvering

I denna studie spelar vårdnadshavare till särbegåvade barn en avgörande roll i att förespråka för sina barns utbildningsbehov och komplettera deras lärandeupplevelser hemma. De engagerar sig aktivt i att söka ytterligare resurser, såsom specialprogram och fritidsaktiviteter, för att förbättra sina barns utbildningsresa. Dessutom anpassar dessa vårdnadshavare sina livsstilar för att ge optimalt stöd åt sina barns utveckling, vilket visar på ett proaktivt förhållningssätt för att säkerställa deras akademiska och personliga utveckling och lärande.

Ja, med den äldsta var det så att hen aldrig gick på dagis. Men med den yngsta började jag studera specialpedagogik på öppna universitetet medan jag var hemmaförälder, bara för att jag ville förstå vad det innebär att ha ett begåvat barn. Jag deltog också i fortbildningar för matematiklärare, på något sätt kom jag med i dem via MAOL, så att jag kunde lära mig hur man undervisar... (Intervju 1)

Föräldrarnas erfarenheter kring erkännande och validering

Vårdnadshavare till särbegåvade barn uttrycker en stark önskan om erkännande och validering av sina barns förmågor inom utbildningsmiljöer. De betonar vikten av positiv förstärkning från lärande personal för att motivera och uppmuntra dessa barn. Detta erkännande ses som väsentligt för att främja en känsla av tillhörighet, delaktighet och självkänsla bland särbegåvade barn, vilket stärker deras upplevda värde, potential och tillhörighet inom utbildningsinstitutionen.

Det var lite när jag sa att hen hade testats och låg väldigt högt i läsning. Och sedan saker som: "ja, ja, det jämnar ut sig." Alla lär sig läsa och om några månader blir skillnaden inte så stor. Jag vet inte riktigt hur människor utvecklas, men om man ser på begåvade barn, så fortsätter de att utvecklas snabbare. Så ja, alla kommer att börja läsa, men det är fortfarande inte samma sak. Så de kommer kanske inte riktigt ifatt. Och kanske de kommer ikapp i vissa saker, men hen kommer ändå, på något område, fortsätta att ligga högre, beroende på vad hen bestämmer sig för att göra. Så kanske inte direkt avisat, mer att det handlar om en brist på förståelse, skulle jag säga, och kanske lite en känsla av att de vill skydda barnet. Det är liksom barnet från föräldrar som pushar. Och det är också för att de inte förstår begåvning. Jag tror det. (Intervju 8).

I det sista skedet av analysen skapades utifrån dessa ovannämnda kategorier ett slutgiltigt beskrivande kärnnarrativ som representerar och sammanfogade alla teman. Detta narrativ presenterar ett gemensamt perspektiv för föräldrar med särbegåvade barn inom det finska utbildningssystemet från småbarnspedagogik till grundutbildning. Kärnnarrativet präglas av en kontinuerlig strävan efter lämpliga utbildningsmöjligheter och stödsystem som erkänner och främjar de-

ras barns potential samtidigt som de säkerställer att barnen växer upp till välbalanserade individer. Det slutliga kärnnarrativet var följande:

Jag fann ofta att jag navigerade i ett komplext utbildningslandskap och kämpade med att tillgodose mitt barns unika behov. Övergången till formell utbildning belyste en utmaning: småbarnspedagogik och skolor var ofta oförberedda eller otillräckligt utrustade för att hantera de varierande behoven hos mitt särbegåvade barn. Jag uttryckte frustration över bristen på flexibilitet i utbildningsmiljöer som inte erkände eller främjade mitt barns förmågor. Konceptet "en storlek passar alla" i skolgången framträdde som ett betydande hinder, vilket ledde till att jag förespråkade kraftfullt för differentierad undervisning och, i vissa fall, accelererad undervisning. I de fall där skolor erbjöd stöd var det ofta inkonsekvent eller beroende av enskilda lärares vilja och förmåga att känna igen och vårda särbegåvning. Jag fann allierade i lärare som gick utöver det vanliga för att tillgodose mitt barns behov, genom att skapa anpassade uppgifter eller tillåta dem att arbeta med mer avancerat material. Detta var dock inte alltid fallet, och jag fann svårigheter med lärare som var tveksamma till att avvika från sin undervisning. Som svar på dessa utmaningar tog jag på mig rollen som förespråkare och utbildare, genom att söka ytterligare resurser som specialprogram, fritidsaktiviteter eller till och med hemundervisning för att bättre tillgodose mitt barns behov.

Utifrån dessa premisser efterlyser det beskrivande narrativet ett mer flexibelt, välutrustat och inkluderande utbildningssystem som effektivt stöder särbegåvade barn och adresserar de mångfasetterade utmaningar som deras familjer står inför, där professionellt familjesamarbete är nyckeln till framgång.

Diskussion

Samarbete mellan småbarnspedagogik, skolor och familjer spelar en avgörande roll i utformningen av ett barns utbildningsresa. Speciellt viktig blir samarbetet ifall barnet har specialbehov av något slag. Den nationella läroplanen i Finland (på alla nivåer) betonar vikten av att stödja särbegåvade barn i ett samarbete med vårdnadshavare. Det är viktigt att notera att det inte finns speciella skolor eller program för särbegåvade barn i Finland. Därmed ska stödet ges i närskolan eller i en skola med specialuppgift (t.ex. musikklass).

Syftet med denna studie var att förstå bättre familjesamarbetet i finsk dagvårds- och skolmiljö när det finns ett barn med särbegåvning i familjen. Detta gjordes genom att intervjua tio vårdnadshavare till särbegåvade barn. Forskningsfrågan som vägledde denna studie var: Hur uppfattar vårdnadshavare till särbegåvade barn i Finland familjesamarbetet med småbarnspedagogik och skolkontext? En tematisk narrativ analys användes för att utforska textuella data från intervjuerna. Genom upprepade läsningar och tematisk organisering av textdata framkom fyra nyckelteman som beskriver vårdnadshavarnas uppfattningar:

- Utmaningar inom utbildningssystemet,
- Lärares och skolors respons,
- Föräldraengagemang och involvering
- Erkännande och validering.

De teman som framkom i intervjuerna avslöjade flera viktiga aspekter. I samtliga intervjuer efterlyser vårdnadshavare bland annat individuella utbildningsplaner och differentierad undervisning, vilket belyser en klyfta mellan deras förväntningar, nuvarande policydokument samt lärarnas operation. Detta understryker behovet av ett flexibelt utbildningssystem som kan identifiera och stödja särbegåvade barn. Ett annat betydande tema som framkom var att vårdnadshavarna upplevde stelbenthet och brist på resurser, inklusive

en brist på utbildad personal för att stödja särbegåvade barn. Vårdnadshavare uttryckte frustration och besvikelse över dessa systembrister, och poängterade att systemet ofta misslyckas med att tillgodose behoven hos avancerade elever. Därmed, de teman som diskuterades i denna studie understryker vikten av samarbete mellan lärare och vårdnadshavare (Alasuutari, 2000; Cheatham & Santos, 2011).

Föräldraengagemang är avgörande, vilket ofta nämndes i intervjuerna. Vårdnadshavarnas roller handlade mestadels om att plädера för sina barns behov, komplettera utbildningen hemma och justera livsstilar för att stödja barnets utveckling. Detta indikerar ett mycket proaktivt förhållningssätt bland vårdnadshavare för att säkerställa att deras barns potential erkänns och maximeras. Sandberg och Harju-Luukkainen (2017) avslöjar liknande brister i det stöd som familjer med barn med särskilda behov får, vilket framhäver nödvändigheten av förbättrade partnerskap mellan skolor och hem (titta också Harju-Luukkainen et al., 2022a). Föräldrarna indikerade också att utmaningar uppstod i att erbjuda socialt och emotionellt stöd för särbegåvade barn (titta också på Eren et al., 2018). Att förstå lärarnas uppfattningar och perspektiv är avgörande på grund av deras centrala roll i särbegåvade elevers utbildning (Tirri & Margrain, 2023). Vidare kan lärar-

nas uppfattningar om barnets särbegåvning ha betydande inverkan på barnets självkänsla, motivation och allmänna välbefinnande. Därför är det viktigt att förstå, vidareutveckla och ta hänsyn till lärarnas uppfattningar och förståelser för att skapa en inkluderande och stödjande miljö som maximerar potentialen hos begåvade elever (se även Harju-Luukkainen et al., 2022a).

Mahmood (2013) framhäver den krävande naturen av samarbeten mellan familjer och lärare och betonar behovet av avancerade färdigheter i att engagera vårdnadshavare (Chan & Ritchie, 2016; Uusimäki et al., 2019). Särskilt när barn behöver specialpedagogiskt eller annat stöd bör detta vara ett viktigt fokusområde. Vidare påverkar lärarnas utbildningskvalitet signifikant effektiviteten i föräldra-lärapartnerskap (Xu & Gulosino, 2006; Mahmood, 2013). Dessutom återspeglar resultaten av denna studie en stark önskan om erkännande och validering av särbegåvade barns talanger inom utbildningsmiljöer och det bredare samhället i Finland. Vårdnadshavare efterfrågar positiv förstärkning från utbildare och kamrater för att motivera och uppmuntra sina barn. Resultaten av denna studie pekar mot att det finska utbildningssystemet måste utvecklas vidare när det gäller utbildningsstöd för särbegåvade barn.

Referenser

- Alasuutari, M. (2010). Striving at partnership: parent–practitioner relationships in Finnish early educators' talk. *European Early Childhood Education Research Journal*, 18(2), 149–161.
- Alila, K., Ukkonen-Mikkola, T. & Kangas, J. (2022). Elements of the Pedagogical Process in Finnish Early Childhood Education. I: H. Harju-Luukkainen, J. Kangas, & S. Garvis (red.), *Finnish Early Childhood Education and Care: A Multi-theoretical perspective on research and practice* (s. 257–274). Springer International Publishing AG.
- Ališauskienė, S., Kairienė, D., Bahdanovich Hanssen, N., Kangas, J. & Harju-Luukkainen, H. (2023). Interprofessional Collaboration in Early Childhood Education and Care. I: S. Alisauškiene, N. Bahdanovich Hanssen & D. Kairienė (red.), *Interprofessional and Family-Professional Collaboration for Inclusive Early Childhood Education and Care* (s. 15–27). Palgrave Macmillan. Critical Cultural Studies of Childhood. https://doi.org/10.1007/978-3-031-34023-9_2
- The Basic Education Act (628/1998). Finland.

- Bergroth, M. & Palviainen, Å. (2016). Språkpolicy vid svenskspråkiga daghem i Finland: Tvåspråkiga barns handlingar och agens. *Folkhälsovetenskap*, 54.
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77–101.
- Burke, M. M. & Hodapp, R. M. (2016). The nature, correlates, and conditions of parental advocacy in special education. *Exceptionality*, 24(3), 137–150.
- Chan, A. & Ritchie, J. (2016). Parents, participation, partnership: Problematising New Zealand early childhood education. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 17(3), 289–303.
- Cheatham, G. A. & Santos, R. M. (2011). Collaborating with families from diverse cultural and linguistic backgrounds. *YC Young Children*, 66(5), 76.
- The Child Welfare Act (417/2007). Finland.
- The Early Childhood Education and Care Act (540/2018), Finland.
- Eren, F., Çete, A. Ö., Avcil, S. & Baykara, B. (2018). Emotional and behavioral characteristics of gifted children and their families. *Archives of Neuropsychiatry*, 55(2), 105.
- FNAE, Finnish National Academy of Education (2014). The Finnish National Core Curriculum for Primary Education.
- FNAE, Finnish National Academy of Education (2016). The Finnish National Core Curriculum for Pre-Primary Education
- FNAE, Finnish National Academy of Education (2022). The Finnish National Core Curriculum for Early Childhood Education and Care
- Fornia, G. L. & Frame, M. W. (2001). The social and emotional needs of gifted children: Implications for family counseling. *The Family Journal*, 9(4), 384–390.
- Garvis, S., Phillipson, S. & Harju-Luukkainen, H. (2018). *Volume I: Early Childhood Education in the 21st Century. International Teaching, Family and Policy Perspectives*. Routledge. <https://www.routledge.com/International-Perspectives-on-Early-Childhood-Education-and-Care-Early/Garvis-Phillipson-Harju-Luukkainen/p/book/9780367375829>
- Garvis, S., Phillipson, S. Harju-Luukkainen, H. & Sadownik, A. (2021). *Parental Engagement and Early Childhood Education around the World*. Routledge. https://www.routledge.com/Parental-Engagement-and-Early-Childhood-Education-Around-the-World/Garvis-Phillipson-Harju-Luukkainen-Sadownik/p/book/9780367423902?fbclid=IwAR11cb8phDlPd2v_sTRS24hZzntwWGzKqgeotHufwt-CIF48FgRxI5wPP9s
- Harju-Luukkainen, H., Berg, K. & Kolberg, A. (2021). Highlighting Collaboration with Parents? A case study in an indigenous early childhood education setting in Norway. I: S. Garvis, S. Phillipson, H. Harju-Luukkainen & A. Sadownik, *Parental Engagement and Early Childhood Education around the World*. Routledge, kap. 18.
- Harju-Luukkainen, H., Björklund, C., Sandberg, E. & Rhienhart, L. (2022a). Experiences of educational support for mathematical high-ability students in Finland – a netnography of parental perspective. I: H. Harju-Luukkainen, N. B. Hanssen & C. Sundqvist, *Special education in the early years – perspectives on policy and practice in the Nordic countries*, kap. 11. Springer Nature.
- Harju-Luukkainen, H., Hanssen, N. & Sundqvist, C. (2022b). *Special education in the early years. Perspectives on policy and practice in the Nordic countries*. Springer.
- Harju-Luukkainen, H. & Kangas, J. (2023). "To see a shift in parents' knowledge". A case study of family professional collaboration in the UK. I: S. Alisauskienė, N. Bahdanovich Hanssen & D. Kairiene, *Interprofessional and Family-Professional Collaboration for Inclusive Early Childhood Education and Care*. Springer Nature, kap. 10.
- Harju-Luukkainen, H., Sandberg, E. & Itkonen, T. (2018). Perspectives on Educational Supports: Two Case Studies of Families with ADHD Children. *Journal of the International Association of Special Education (JIACE)*, 18(1), 23–30.
- Harju-Luukkainen, H., Sirvio, K. & Kangas, J. (2023). A parental perspective on educational support for high-ability children in Finland (kap. 18). I: S. Alisauskienė, N. Bahdanovich Hanssen & D. Kairiene. *Interprofessional and Family-Professional Collaboration for Inclusive Early Childhood Education and Care*. Springer Nature.
- Jolly, J. L. & Matthews, M. S. (2012). A critique of the literature on parenting gifted learners. *Journal for the Education of the Gifted*, 35(3), 259–290.
- Kangas, J. & Ukkonen-Mikkola, T. (2019). Multi-voiced development in Finnish early childhood education practices. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 18(11), 1–17. <https://doi.org/10.26803/ijlter.18.11.1>
- Kumpulainen, K. (2018). A principled, personalised, trusting and child-centric ECEC system in Finland. I: S. L. Kagan (red.), *The Early Advantage 1: Early Childhood Systems That Lead by Example – A Comparative Focus on International Early Childhood Education* (s. 72–98). Teachers College Press.

- Laaksonen, S.-M., Matikainen, J., & Tikka, M. (red.) (2013). *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. Vastapaino.
- Laloumi-Vidal, E. (1998). Parental expectations of early childhood services for preschool children: The case of policy change in Greece. *International Journal of Early Years Education*, 6(1), 19–30.
- Lefever, S., Dal, M. and Matthíasdóttir, Á. (2007), Online data collection in academic research: advantages and limitations. *British Journal of Educational Technology*, 38: 574–582. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8535.2006.00638.x>
- Leedy, P. & Ormrod, J. (2001). *Practical research: Planning and design* (7th ed.). Upper Saddle River, NJ: Merrill Prentice Hall. SAGE Publications.
- Leikin, R. (2009). Exploring mathematical creativity using multiple solution tasks. In: R. Leikin, A. Berman & B. Koichu (red.), *Creativity in mathematics and the education of gifted students* (s. 129–145). Brill.
- Mahmood, S. (2013). First-year preschool and kindergarten teachers: Challenges of working with parents. *School Community Journal*, 23(2), 55–85.
- Margrain, V. & van Bommel, J. (2023). Assessment and Gifted Discourse in Swedish Early Years Education Steering Documents: The Problem of (In) Visibility. *Education Sciences*, 13(9), 904.
- Martynchuk, O., Skrypnik, T., Sofii, N., Babysh, N., Kangas, J. & Harju-Luukkainen, H. (2023). Family-Professional Collaboration in Early Childhood Education and Care in Ukrainian Policy. In: S. Alisauskienė, N. Bahdanovich Hanssen & D. Kairienė (red.), *Interprofessional and Family-Professional Collaboration for Inclusive Early Childhood Education and Care* (s. 197–211). Palgrave Macmillan. Critical Cultural Studies of Childhood. https://doi.org/10.1007/978-3-031-34023-9_12
- Miller, R. C. (1990). *Discovering Mathematical Talent*. ERIC Digest# E482.
- Pianta, R. C., Kraft-Sayre, M., Rimm-Kaufman, S., Gercke, N. & Higgins, T. (2001). Collaboration in building partnerships between families and schools: The National Center for Early Development and Learning's Kindergarten Transition Intervention. *Early Childhood Research Quarterly*, 16(1), 117–132.
- Plourde, L. A. (2008). Enrichment curriculum: Essential for mathematically gifted students. *Education*, 129(1), 40.
- Puroila, K., Harju-Luukkainen, H. & Kangas, J. (2021). Parental participation in the Finnish ECEC context. Springer nature. In: S. Garvis, S. Phillipson, H. Harju-Luukkainen & A. Sadownik, *Parental Engagement and Early Childhood Education around the World*, Routledge.
- Riessman, C. K. (2007; 2008). *Narrative methods for the human sciences*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Sandberg, E. & Harju-Luukkainen, H. (2017). "Opettajan asenne heijastui suoraan oppilaan koulumenestykseen". Riittävät ja riittämättömät tukitoimet koulussa ADHD-perheiden näkökulmasta viimisten vuosien aikana. ("Teacher attitudes affect student's educational outcome" Support measures in schools with ADHD children) *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti*, 27(2), 26–39.
- Smith, B. and Sparkes, A.C. (2012), «Chapter 4 Narrative Analysis in Sport and Physical Culture», Young, K. and Atkinson, M. (Ed.) *Qualitative Research on Sport and Physical Culture* (Research in the Sociology of Sport, Vol. 6), Emerald Group Publishing Limited, Leeds, pp. 79–99. [https://doi.org/10.1108/S1476-2854\(2012\)0000006007](https://doi.org/10.1108/S1476-2854(2012)0000006007)
- Tirri, K. & Kuusisto, E. (2013). How Finland Serves Gifted and Talented Pupils. *Journal for the Education of the Gifted*, 36(1) 84–96.
- Tirri, K. & Margrain, V. (2023). Identifying and Supporting Giftedness and Talent in Schools. Introduction to a Special Collection of Research. *Education Sciences*, 13(12), 1205.
- UNESCO (1994). Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education. Salamanca. UNESCO.
- Uusimäki L., Yngvesson T.E., Garvis S. & Harju-Luukkainen H. (2019) Parental Involvement in ECEC in Finland and in Sweden. In: Garvis S., Harju-Luukkainen H., Sheridan S. & P. Williams (red.) (s. 81–99). *Nordic Families, Children and Early Childhood Education. Studies in Childhood and Youth*. Palgrave Macmillan, Cham.
- Xu, Z., & Gulosino, C. (2006). How Does Teacher Quality Matter? The Effect of Teacher-Parent Partnership on Early Childhood Performance in Public and Private Schools. *Education Economics*, 14(3), 345–367.
- Yngvesson, T., Harju-Luukkainen, H. & Garvis, S. (2023). Parental Collaboration in Early Childhood Education. A Document Analysis of Teacher Education Programs and Policy Documents in Sweden and Finland. In: S. Alisauskienė, N. Bahdanovich Hanssen & D. Kairienė, *Interprofessional and Family-Professional Collaboration for Inclusive Early Childhood Education and Care*. Springer Nature.